

Mi još uvijek moramo ostati kod stvaralčkih istraživanja, ali se ne valjamo
 držati za ruke i noge, i morali se vratiti po godinu dana.

Polazeći sa radom stvaralaca Hasana i duhom našeg narodnog prvaka, mi
 želimo, putem svoje književne organizacije, pomoćnošću da se sprovođa sa
 našim divovima, tako da i jedna i drugi podizati kvalitet naroda, a time
 i našu našu osnovnu ideju.

M. K.

KNJIŽEVNI PREGLED

UZ ČETVRTU GODIŠNJICU SMRTI HASANA KIKIĆA

Rječ održana na komemorativnoj večeri, posvećenoj književnicima, sta-
 rinarima i javnim radnicima Bosne i Hercegovine koji su pali kao borci u
 narodno-oslobodilačkoj borbi kao žrtve fašizma, na dan oslobođenja
 Sarajeva, u Narodnom pozorištu.

Prije stotinu i deset godina, ruska, a tim i svjetska literatura,
 izgubila je jednog pjesnika u tridesetsedmoj godini njegovog života. To je
 bio Puškin. A prije četiri godine, jugoslovenska literatura, u istoj go-
 dini života, izgubila je Hasana Kikića. Čudnovato je činjenica, ču-
 dnovato ne po tom što podudara datume, nego po tom što nanese čudnovato
 pitanje:

Kojoj zemlji treba da bude teže: Da li velikoj, kad gubi mlada pjes-
 nika — ali Puškina? ili maloj, kad gubi pjesnika koji nije Puškinu
 ali do kožena — ali mlada kao Puškin? Zemlji koja nije Rusija, gdje se
 nerijetko rađaju i titani književnog pera, nego mala a čudna zemlja
 Bosna, gdje su dotad ljudske sudbine, po trkama Hegelovim riječima o
 velikom trgnu i žanru, i nečuvinije u život dolazile, i manje životu
 davale, i manje od njega primale, i glavne iz njega nastajale.

Početkom mjeseca maja 1942 godine, jedna četinička trojka ubila je na
 zasjedu Hasana Kikića kada je ispod planine Čemerinice u pravcu jednog
 kurira išao na selo Anđića u Sember-Vakuš.

Vijest se odmah proširila po oslobođenim krajevskim selima i
 brzo dopra i u gradove, u kojima se još jedino držao neprijatelj. Mnogot
 i mnogot borba i događaja, koji su an ta četiri mjeseca, koliko je bio
 nebu partizanima, uzimali Hasana Kikića kao borca i čovjeka, ne znači
 šta je to književnik i književnost — obuzela je na tu vijest duboka
 tuga, iako je u to vrijeme smrt postala tako obična. A vidio sam kako je
 životni rukovodništva, i onima koji su ga poznavali lično i onima koji
 su ga znali samo iz njegovih književnih djela, na tu vijest, na i kasnije,
 na riječ o njemu, počela da se kupa suza u oku, i naoh su to biti žude
 žude, suzama nepodizni. Ono što je u književnom djelu Hasana Kikića
 ostalo, ostaje naše, i to nam niko ne može umestiti. Ali smo tužavali
 za osmi, što Hasan Kikić nije dao, a što bi — sam su znali govoriti —
 bilo i obično i čine, i još više naše.

Tako, u tako potresnoj situaciji te smrti, toga tuge i nadživljavanja
 je životu tuge. A danas, kad smo izgubili toliki i toliki vrela krvi i
 krvavim rane, bolna tuga i nadživljavanje tugu tuge. Da bi i našu tugu
 priklonila u našu uređivanje druge zemlje.

Републике Босне и Херцеговине данас нема више од 213 љекара, од којих је 40% старијих од 50 а 20% старијих од 60 година, што значи да 20% наших љекара нису уопште употребљиви за теренску службу, а других 20% не могу више задовољавати ни потребе лакше, амбулантне службе. Па и кад би сви ови љекари били употребљиви, опет би на 2.200.000 становника код нас долазио један љекар просјечно на преко 10 хиљада, што је за два и по пута више од просјечног броја у цијелој држави. Али, мада друге републике, у односу на Босну и Херцеговину, располажу с несазмјерно већим бројем љекара (Јер Србија има 1260, Хрватска 1320, Словенија 600, а Црна Гора на сваки срез по 3 љекара, док код нас срезови имају само по једног, а једанаест срезова немају ни једног), ипак, чак и кад би се учинио и правилнији распоред љекара, целокупни број којим Југославија располаже не би могао задовољити потребе заштите народног здравља. Према томе ми морамо приступити форсираном школовању нових љекарских кадрова.

Међутим, ми имамо свега три медицинска факултета, од којих је само београдски ове године одбио да упише 2200 пријављених студената због малог капацитета. Сва три факултета, међутим, имају уписаних око 6000 студената, који ће тек у току пет година постати љекари, што значи, да ни за пет година, па ни за десет, ако би остао једнак годишњи прилив нових студената, ми нећемо задовољити своје основне потребе, јер ваља рачунати с тим да ће извјестан број отпасти, из ма каквих разлога, прије него заврши студије. Друго је питање квалитета љекара који ће се у овако претрпана три факултета изградити. Недостатак клиничког и лабораторијског материјала, недовољан број практичних вјежби имаће за последицу да нови љекари на крају неће располагати потребном и практичном и теоретском спремом, него претежно само теоретском, која ни у ком случају не може бити довољна за њихов успјешан рад. Према томе, јасно је да, ако не с обзиром на број, али свакако с обзиром на квалитет младих љекара, морамо постојећа три факултета растеретити оснивањем новог факултета. Јер отварањем новог факултета ми ћемо пружити већ уписаном броју студената више могућности да раде клинички при болесничкој постели и да сваки од њих изрази више анатомских, патолошких, хистолошких и других препарата, како њихово знање не би остало претежно теоретско.

Ако је то тако, а нема сумње да је тако, онда треба ријешити питање мјеста које би дошло у обзир за отварање новог факултета и које има највише услова за то. С обзиром на постављени циљ што боље изградње младих љекара, то мјесто треба да располаже с довољним бројем разноврсног клинички и патолошки интересантног материјала, да има што већи број школских пријера за приказивање и сва специјална одјељења, како би студенти у току студија могли стећи солидна знања. Па ако већ треба да се одлучимо у коме мјесту да отворимо факултет, онда нема сумње да Сарајево у том погледу има све предности пред ма којим другим мјестом. Ево зашто:

Književni pregled

Da su, eto, glavne brazde Kikićevog književnog nastupanja, koje su bile doktrine, tako jasno i tako blisko, pod gorom Mešterovićom.

Hasan Kikić spavao je u ne baš zavdan red onih naših pisaca koji su se u svom književnom radu pretano oslanjali na svoje lično životno iskustvo, a vrlo malo, i za to nekritički, na književnu. Zato njegova književna linija nosi više mučnog traženja i lomova, nego što bi to bilo moguće na osnovu i onestoga njegova talenta.

Već kao mladić od dvadesetjednogodišnjeg doba, počinje on da ne gotovo svim našim časopisima objavljuje svoje prve pripovijetke i lirске pjesme, vrlo zanimljive, a često primljene kao literarna senzacija.

U tim prvim radovima on svoju glavnu temu, selo, daje uglavnom kao neku stihijevu raspoložanu biološku snagu, koja se ispoljava u tuchama zbog devojaka, u putenim otkrivanjima, u vriscima kroz brda, u koševim tucima. Tako gledano selo snika on nekim osebujućim književnim jezikom, čija je osnova istina, narodna, ali koji u sebi sadrži isto zastrašujuće, kakvo je bilo i njegovo tako shvaćeno selo.

Nije nezanimljivo, a dosad je obično površno tumačeno, da njegova prva književna faza, Izrazima, kao što su »Jedar, sovin jezik«, »snaga zemlje i krun«, »nagaćevska snaga selas«, pisalo se i govorilo o tim njegovim prvim književnim saopštenjima; a u suštini se tu radilo o mladiku koji je, pun erotike a idejno, tada bez ikakva kompasa, nesvjesno htio da i sebe i svoje izrobljivane i zapuštene junake afirmira kao snagu koja je sposobna da živi i koja ima pravo na život. Taj klasični smisao može se odgovetnuti čak i u njegovim prvim, makar erotskim pjesmama. Tek doznaje, kad se pred njegovim talentovanim i uvijek otvorenim očima, pod uticajem marksističkih ideja, počinje da razotkriva klasični smisao stvari, — njegovi seoski vapiljari, govači, grmači, mladinci, kasabani i vršnjaci za darskim govedima, nitu najednput pred njim u povom, stvarnom sajetu. U toj drugoj fazi Kikić je dao najbolja svoja književna ostvarenja, »Provinciju u pozadini« i niz pripovijetaka, koje sadrže više ili manje umjetnički uvjerljivu sliku bosanskog sela. Ali, kad se život rastvorio tako pred njim u svom suštinskom, u svom klasičnom smislu, pred talentovanim zapaljivim okom X. Kikića zaštrali su se samim time i beskonačni, složeni i zamršeni problemi i života i njihovog književnog oblikovanja. U toj trećoj svojoj književnoj fazi, X. Kikić sriesa što na strani svojih junaka, a idejno neuchvršćen, sav je u književnom eksperimentisanu. To je njegova najbogatija književna faza, ali puva strajputina. Najprije, ne usvajajući sigurno u teoretsku stranu umjetničkog stvaranja (o kojoj je počeo da jedinije razmišlja povodom diskusija o socijalnoj tendenciji u umjetnosti), X. Kikić, u svom drugom većem djelu, »Ho-ruku«, pokušava da prikaze bosansko selo, u takvim srazmjerima i oblicima klasične borbe, kakvi tada na njemu stvarno nisu postojali; tu on gasnim proizvoljno projicira u bosansko selo takve elemente svijesti kakve je tražila nekakva seoska socijalna tendencija. A doznaje, sam uvidjevši tu zablude, — istađini da je iscrpan — on u »Buzinama«, opet klasični proizvoljno, ne vidjeti stvarnih, a svjesnih i stihijevih oblika klasične borbe na selu. — Kada u drugu prijedlog: sad mu je težište na stihiji, na ljudima kao dijelovima prirode, što ga nužno vodi u izrazito naturalističko isključivanje bosanskog sela.

Ali, iako nije bio pisac u svim svojim ostvarenjima, H. Kikić bio je to nesporno na svom najdražem biću. On je ustvari bio realista u mogućnosti.

Takvog za latine rat. To je, znamo, bio rat koji je razgornio sve ljude i sve odnose kao ni jedan do sada. Za breževiti, lutajući potresima tolelat Hasana Kikića bila je to kao stvorena prilika da napuše moć misli: da sagleda i svoju osnovnu temu, celo, u njegovim najdražim ispoljavanjima, da uочи stvarnog razmjera stihije i snijesti, i njihovo neujusobno uslovljavanje — da razmišlja punim krilima. Da je ostao na životu, on bi sigurno, videlo stvarajući u borbi, i obdaren nesporinom talentom, dao duboko umjetničke slike višeg herojskog doba.

Čovjek je u Hasanu Kikiću ostao vjerni piscu i pisac čovjeku. On se sva pobunio 1941 godine. Radosno ga je tad bilo gledati u Zagrebu; poslije dvadesetdrugoga juna naročito. Kipio je od strastvene mržnje, bio sa obuzet bijerom i hrabrešću, kakve kod njega dotad nismo vidio. Čitave kuferne savitetskog materijala preposio je on iz Zagreba u Sanški Most, kamo je bio premješten; iz Sanškog Mosta doturio partizinskim sanituzi municije, slao izvještaje o pokretima Tvaljana i ustasha; a kad je, žude čekajući, dobio poziv da prekine pozadinski rad i iziđe u Grmez, bio je to najsvetniji čovjek na svijetu. To je odista bio dječak iz narckih govoda, koji se, izrastavši u narodnog osvjetnika, ponovo našao, sada s puškom u ruci, sa svojim probuđenim vršnjacima, vodeći ih kao ni kad do sada i volen od njih kao rijetko ko. Njegova najveća strast u tim časovima bila je da se zajedno s njima bije.

On je naš veliki gubitak.

Ako mu se ne zna za kosti, zna mu se za dobra djela. Pisao je narodu i želio je da mu što bolje piše, mlad, pun život dao je narodu, i narod koji pamti zao i dobro, odaće mu dostojnu poštu. Slava Hasanu Kikiću!

Skender Kulenović

FILMSKI PREGLED

PREGLED NAŠE PRVE FILMSKE SEZONE

I.

Bez pretenzija da damo neke dublje umjetničke ocjene, nameće nam se potreba da zabilježimo najvažnije činjenice u oblasti filma u toku 1945-46 god. 120 filmova, koliko ih je bilo prikazano za vrijeme prošle sezone, gledalo je više od 700.000 gledalaca. Njima treba pribrojiti još 12.000, koji su bili obuhvaćeni predstavama putujućih pokretnih kina po manjim mjestima i selima, koje često nikad prije nisu vidjela filmskog platna.

Vao svake je sumnje, da su svi, čak i oni zlonamjerni, morali priznati superiornost sovjetskog filma, koja se ispoljava kako u tematici, bliskoj bitzih pitanjima života, tako i u visini i ozbiljnosti umjetničkih ostvarenja.

Veliki dio publike još se živo sjećao sovjetskih filmova koji su prije rata dopirli do nas i koji su za mnoge značili velik događaj u životu. To su bili filmovi kao »Put u život«, »Bura«, »Petar Veliki«, »Žena za 1000 rubalja«, »Pastir Kostja« i »Cirkus«. Svi ti stari prijatelji sovjetskog filma pobrili su